

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду, на својој седници од 23. фебруара 2015. године, одредило је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Марка Новаковића, LL.M**, истраживача-сарадника у Институту за међународну политику и привреду из Београда, под насловом „Правни положај међународних службеника“, у саставу: др Миленко Крећа, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Родољуб Етински, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, др Бојан Милисављевић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду са задатком да Комисија достави Наставно-научном већу писани извештај о оцени ове тезе. Пошто је тезу прегледала, Комисија Већу подноси следећи

**РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

1. Основни подаци о кандидату и докторској дисертацији

Марко Новаковић рођен је 29. новембра 1985. године у Београду. Након завршене Треће Београдске гимназије, 2004. године уписује Правни Факултет Универзитета у Београду на коме је дипломирао 2009. године са просечном оценом 8.16. Исте године уписује мастер студије из области међународног права на Правном Факултету Универзитета у Београду. Мастер звање је стекао успешном одбраном тезе под насловом „Окончање поступка пред међународним судом правде“, на дан 1. јула 2010, са просечном оценом 9.50.

Радови:

Марко Новаковић, „Протокол 14 на Европску конвенцију о људским правима и основним слободама“, Изворни научни рад, Европско законодавство, UDK: 341.231.14:061.1 Biblid 1451-3188, 9 (2010) Год IX, бр. 33–34, стр. 52–65, 2011., Марко Новаковић, „Појам индиректне жртве у јуриспруденцији Европског суда за људска права“, Страни правни живот, бр. 1., стр. 261-270, 2011., Марко Новаковић, „Утицај праксе Европског суда за људска права на реформске процесе у Србији“, Изворни научни рад, Европско Законодавство,UDK: 341.645.2:65.011.8](497.11) Biblid 1451-3188, 13 (2014) Год XIII, бр. 49–50, стр. 550–566, Институт за међународну политику и

привреду.2014., Марко Новаковић, „Неколико речи поводом Богишићеве расправе са Леонтовићем“, Изворни научни рад, Лука Бренеселовић (ур.), Споменица Валтазара Богишића, Институт за Упоредно право, Правни факултет, Универзитета у Нишу, Службени Гласник, COBISS.SR-ID 186682892, 978-86-519-0956-9 (SG), стр. 587-594. 2011, Београд., Марко Новаковић, „Србија и Савет Европе – сарадња, дијалог, будућност“ Изворни научни рад, Лађевац, Ивона, Ђукановић, Драган, (ур.) Улога и место Републике Србије у међународним организацијама, Институт за међународну политику и привреду, Београд, ISBN 978-86-7067-158-4, 2011, стр. 461-471., Марко Новаковић, Лука Бренеселовић, „О основној поставци Нацрта Закона о кривичном поступку : за Републику Србију од 14. септ. 2010. године“, Изворни научни рад, Ревизија за криминологију и кривично право, - ISSN 1820-2969. - Vol. 48, br. 2 (2010), 340.134:343.13(497.11) str. 191-225. Марко Новаковић, „Међународни кривични суд за бившу Југославију – случај Готовина“, Изворни научни рад, Јован Ћирић (ур.), Хашки трибунал између права и политике, Институт за упоредно право, Београд, 2013, стр. 151-171, „Утицај Закона о Турзиму из 2009. године на развој туризма у Србији и глокализација као правац развоја туризма“, Изворни научни рад у Перо Петровић, Видоје Голубовић (ур.), Унапређење туризма као фактор развоја привреде, Институт за међународну политику и привреду, ISBN:978-86-7067-140-9, 2010, стр: 129-139. Марко Новаковић, Михајло Вучић, „Осврт на пресуду и интерпретацију Међународног суда правде у случају Преа Вихар“, Изворни научни рад, *Међународни проблеми*, бр. 1-2, 2014, стр. 51-70, UDK: 341.645.2(596+593) Biblid Vol. LXVI, DOI: 10.2298/MEDJP1402051N; Марко Новаковић, Стеван Рапаић, “Dependence of EU Energy Market on Russian Oil and Gas” Economic and Legal perspective, Energy Security of Europe – Position of Serbia, ISBN: 978-86-7067-176-8, pp.83-96, 2013, Belgrade. Марко Новаковић, „Неопходност директне примена споразума о људским правима у XXI веку“, Изворни научни рад, Марко Новаковић (ed.) Basic Concepts of Public International Law - Monism & Dualism, 2013, стр. 218-229. Прикази: Марко Новаковић, "Mikulas Fabry: Recognizing states: International society & the establishment of new states since 1776, Oxford University Press Inc., New York, 2010.“ *Међународни проблеми*, 63, 2011. (4): 616-618., Марко Новаковић, "Aaron Fichtelberg: Law at vanishing point: A philosophical analysis of international law, Ashgate, Aldershot, 2008“. *Међународни проблеми*, 62, 2010 (1): 169-172., Марко Новаковић. Хашки трибунал између права и политике, Институт за упоредно право, ед. Јован Ћирић: Београд, 2013. *Међународна политика* 2013;64(1149):157-158. - Марко Новаковић: “Basic Concepts of Public International Law – Monism & Dualism”, уредников приказ, *Review of International Affairs*, 2013. Уредник зборника под називом „*Basic Concepts of Public International Law – Monism & Dualism*“, у коме је учешће узело 50 аутора, из 31 државе, а чији рецезент је био проф Детлев Вагтс (Detlev Vagts), са универзитета Харвард. Међу осталим ауторима су многи професори са Правног Факултета у Београду и Новом Саду, затим Дон Валас Don Wallace, Са универзитета Џорџтаун, Џордан Пауст, Универзитета Хјустон, Маркус Коцур Markus Kotzur, Универзитета у Хамбургу, Гилберт Горниг Gilber Gornig, Декан Универзитета у Магбургу, Јорг Камерхофер Jörg Kammerhofer, са универзитета у Фрајбургу, Жан-Силвестре Берже, Униветзитет у Лиону Jean-Sylvestre Bergé, Торбен Спак Torben Spaak, Stockholm University, Lijiang Zhu, Beijing

University and editor of Chinese journal of International law, Yun Zhao, from Hong Kong University. Наведени зборник је цитиран у већем броју часописа, међу којима се истиче *American Journal for Comparative Law*. Био је уредник „Дунавске библиографије“, у издању Института за међународну политику и привреду. Заједно са проф. Драгољубом тодићем био је уредник зборника „Савремени међународно-правни поредак и европске интеграције Србије“, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2014, ISBN 978 – 86 – 7067 – 209 – 3. Марко Новаковић, Михајло Вучић, „Пресуда за геноцид у спору Хрватске и Србије пред Међународним судом правде – Правна анализа и значај по међусобне односе“, Међународни проблеми, 2015.

Кандидат је дописни уредник часописа “International Legal Materials” који издаје *American Society of International Law* и ради као координатор и предавач на Регионалној Академији Уједињених Нација.

Докторска дисертација кандидата Марка Новаковића носи наслов „Правни положај међународних службеника“. Дисертација има 403 странице, од чега саму расправу чини 356 страница текста писаног компјутерским слогом (фонт *Times New Roman*, ћирилица, величина слова 12, проред 1.5, уобичајених маргина), што подразумева, 12.260 редова, око 122.437 речи и 1.055 фуснота. Поред тога, у дисертацији се налази насловна страна на српском и енглеском језику, страна са информацијама о ментору и члановима комисије, стране са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме и кључне речи У дисертацији се налази 8 страница садржаја, попис литературе на 28 страница и биографију аутора. Библиографија обухвата монографије, зборнике радова, студије, чланке и друге документе, судске одлуке, интернет и остале изворе, писане на српском, али претежно на енглеском и француском језику.

Расправа се састоји из једанаест делова. У првом делу су извршена терминолошка одређења, пре свега са циљем разграничавања термина који се користе у области међународног административног права, па и самог појма међународног административног права. У другом је дат историјски приказ, у коме се посматра развој институција које баштине неке одлике будуће међународне администрације у старом и средњем веку. У том делу рада посебно се истиче анализа католичке цркве и неких њених одлика, сличних са данашњом међународном администрацијом. Наставак историјског дела доноси анализу ембрионалних облика међународних организација у другој половини XIX и на почетку XX века, у виду унија, института и комисија. Коначно, на крају историјског дела, налази осврт на правни положај службеника у Друштву народа. Трећи део представља анализу правног положаја службеника УН. У њему је извршено разграничење појма службеника УН од осталих међународних службеника ван система УН, али и од сродних категорија, како у оквиру система УН тако и ван њега. Кандидат нуди поделу на службенике УН у ужем и ширем смислу. Основа за ову поделу, налази се у основним документима УН, Повељи и Конвенцији о привилегијама и имунитетима УН. Кандидат даље разматра основне елементе који детерминишу положај међународних службеника, као што су независност, међународна лојалност (где такође нуди јасну поделу), начин избора и правило о равномерној географској распрострањености. Теоријске анализе постоје у сваком од ових елемената. У четвртном делу, ипак, кандидат цео посветио теоријској анализи привилегија и имунитета међународних службеника, у чему привилегије и имунитети службеника УН представљају референтну тачку. У пети део представља детаљни осврт на сваку од привилегија и имунитет међународних службеника, уз јасне

опсервације кандидата, на импликације сваке од њих. Шести део је посвећен у потпуности Генералном секретару УН, као најзначајнијем али и потпуном специфичном међународном службенику, како у систему УН тако и ван њега. Седми део представља осврт на привилегија и имунитете међународних службеника у специјализованим агенцијама, који поред изражене сличности са службеницима у ужем смислу, носе и одређене специфичности у свом правном положају. У осмом делу, кандидат се осврће на правни положај експерата, чланова војних мисија и службеника и судија међународних судских инстанци. Ова лица представљају међународне службенике, али за израженим специфичностима, пре свега због природе посла који обављају. Управо зато, кандидат се на овом месту први пут детаљније осврће на правни положај лица која не представљају међународне службенике, али са њима имају јасне сличности. У деветом делу, кандидат се осврће на првни положај службеника у европским регионалним организацијама, пре свега ЕУ. Правни положај службеника ЕУ јесте специфичан, као последица пре свега специфичне природе организације у оквиру које раде. Десети део је анализа правног положаја најважнијих ван-европског континента, али и једне војне организације – НАТО. Коначо, закључна разматрања доносе поред класичних елемената закључка, и један део који се бави предвиђањима положаја међународних службеника и међународне администрације у будућности уопште. Коначно, у једанаестом делу, кандидат се осврће на положај међународних службеника у Србији. Том приликом, кандидат указује на нека, по њему, лоша решења у нашем законодавству али даје у предлоге за побољшање истих.

2. Предмет и циљ дисертације

У српском научном дискурсу, правни положај међународних службеника ретко је обрађиван у већем обиму. Постоји неколико изузетака, али литература која ову тему има као основну је изузетно оскудна, а докторске дисертације на ову тему није до сада било. И док је дипломатско-конзуларно право, природно окриље под којим се ова тема обрађује, ово је прва дисертација из ове области, која као референтну тачку има управо међународне службенике, а не дипломатске и конзуларне представнике.

Циљева дисертације има неколико, а основни предмет је свакако, одређивање правног положаја међународних службеника данас, као и анализа специфичности њиховог положаја у односу на дипломатске агенте, али и лица са сличним карактеристикама. У складу са тим, први циљ дисертације јесте да се одреде сви елементи појма међународног службеника, а пре свега службеника УН. Кандидат истражује историјски контекст, како би утврдио зашто су позитивна правила међународног права баш таква каква јесу данас у овој области и да ли нам историја или пак будућност, нуди нека решења која су адекватнија функционисању међународне администрације. Кроз историјску анализу, кандидат долази до закључака који указују на ваљаност позитивних решења о положају међународних службеника. Приликом анализе елемената који детерминишу положај међународних службеника, кандидат поред теоријске анализа, приступа и истраживању практичних проблема са којима се данас сусрећу како међународни службеници, тако и лица која су угрожена повлашћеним положајем међународних службеника, тачније њихових организација, пре свега УН. Истраживање теоријских основа имунитет, има за циљ одређивање теоријског оквира у коме службеници УН и данас функционишу. Највеће дилеме у теорији тичу се извора привилегија и имунитета међународних службеника. Кандидат након опсежних анализа, долази до сопственог закључка. Кандидат затим приступа

анализи правног положаја службеника неколико најзначајнијих организација, у односу на положај службеника УН. Кандидат, у оквиру анализе положаја службеника УН, нуди свеобухватну анализу јуриспруденције Административних трибунала УН, али и других међународних и националних судских инстанци, који су се у својим пресудама дотакле положаја међународних службеника. Један од циљева дисертације јесте и да укаже на неке елементе положаја службеника УН, који нису у складу са идејама ове организације. Па тако, кандидат критикује систем стажирања УН, али и начин на који се УН бори са проблемом корупције. Што се регионалних организација тиче, кандидат указује на специфичности ових организација, а са циљем да кроз темељну правну анализу, укаже на добра и лоша решења из угла правног положаја службеника тих организација. Кандидат истражује и положај међународних службеника у Србији, и указује на нека лоша решења нашег законодавства. Да се циљеви ове дисертације не свде на критички осврте, кандидат показује и кроз конструктивна решења која нуди, како и у другим ситуацијама, тако и када је у питању регулисање положаја међународних службеника у Србији.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Везивно ткиво расправе чини неколико питања и супротстављених идеја око којих се формира структура тезе.

Пре свега, дефинише се појам међународне администрације. Та дефиниција је изражена и у апсолутном облику, али и у односу међународне администрације према државним администрацијама. У тој анализи, кандидат аргументује да су обе администрације, и међународна и државна, идентичне правне и функционалне природе. Разике, које недвојбено постоје, последица су чињеница да једна администрација делује у унутрашњем правном поретку а друга на међународном терену. Кандидат потврђује ову хипотезу кроз анализу наведених разлика. Приликом анализе међународних службеника, кандидат полази од појма службеника УН. Службенике УН, пак, кандидат дели на оне у ширем и у ужем смислу, а као референтну основу узима одредбе Повеље УН али и релевантне чланове Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација. Та подела представља иновативан приступ овом проблему, па самим тим представља и допринос кандидата овој теми. Надаље, кандидат се осврће на појам „међународне лојалности“, који је специфичан за појам међународних службеника. Кандидат заузима дуални приступ овом појму, истичићу његов спољашњи и унутрашњи вид. У делу у коме кандидат разматра један од елемената појма службеника УН, он поставља тезу о неправичности стажирања у систему УН и ту тврдњу аргументује, истичући да начин на који се стажирање обавља, креира једну „елиту“ у оквиру организација која би требало да буде доступна свима, како би истински била светска. Једна од основних хипотеза кандидата, тиче се Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација. Наиме, кандидат сматра, и кроз целу дисертацију доказује, да је утицај члана V Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација толико велики на регулисање положаја службеника ван система УН, да се тај документ може посматрати као модел-конвенција. Та конвенција, има утицај не само на лица којих се тиче, дакле службенике УН, него индиректан, а често и веома директан утицај, на службенике других организација, које Конвенцијом о привилегијама и имунитетима Уједињених нација нису обавезане. На трагу тог утицаја Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација, тачније њеног члана V, кандидат истражује правни положај

службеника Афричке Уније, Организације Америчких Држава, Европске уније, Организације држава југоисточне Азије и других. У свакој од наведених анализа, кандидат након утврђивања наведеног утицаја Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација, прелази на анализу специфичности, правног положаја службеника ових организација. Он тако аргументује излишност одредби о националној служби у систему Организације Америчких Држава, специфичности у избору Генералног секретара Организације држава југоисточне Азије. Посебну пажњу кандидат посвећује службеницима Европске уније.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Основне поставке докторске дисертације налазе се како у првој целини расправе у којој кандидат практично доноси основне хипотезе од којих се полазило у истраживању, методологију истраживања и приказ садржаја, тако и на одговарајућим местима у другим деловима.

У првом делу расправе (*Појмовна разматрања*) кандидат пре уласка у мериторна питања, прави неколико термилолошких дистинкција, пре свега оних које се тичу појма администрације и међународне администрације, те се осврће на разлике и сличности међународне и државне администрације, али и природу једне или друге. Деценијама се сматрало да је управа (администрација) искључиво државни феномен, те да је немогуће транспоновати исту на међународну сцену. Ипак, кандидат пледира да је стварањем јасних правила, која представљају основ регулисања правног положаја међународних службеника у свакој организацији данас, формиран основ међународне администрације, те да она данас постоји, упркос њеној институционалној нехомогености. Кандидат истражује порекло речи „администрација“ и њено значење у различитим контекстима. Касније, прелази на утврђивање порекла синтагме „међународна администрација“, када је настала и шта је значила некада а шта данас. Из овог истраживања, произилази јасна разлика у значењу, у зависности од степена развоја међународног права у одређеном тренутку. Након тих основних разматрања, кандидат прелази на анализу врло интересантног и комплексног односа међународне и државне администрације. Кандидат истиче да међународна и државна администрација представљају два облика исте појаве, и то мишљење поткрепљује серијом аргумената. Пре свега, истиче акцесорну природу која одликује и једну и другу врсту администрације, затим улогу у системима у којима функционишу, али и неке разлике које произилазе из различитих окружења у којима делују.

Други део расправе (*Историјски осврт*) У историјском делу, кандидат се осврнуо на ране претече међународних службеника, тачније истражио је функционалне сличности које међународна администрација има са неким организацијским облицима из античког доба али и оних у средњем веку. Кандидат наводи и услове који су били потребни за настанак међународне администрације. У том истраживању, најочигледније сличности кандидат је пронашао у католичкој цркви средњег века и односно у хришћанској цркви пре велике Шизме, поготово у односу на УН. Сличност се огледа пре свега у неким елементима правног положаја водећих личности, дакле Генералног секретара и Папе, затим у одвојености судских инстанци, процесном имунитету, изузећу од националне службе и другим елементима. Кандидат је дао кратак осврт на уније и комисије са краја XIX и са почетка XX века, а пре свега на

њихове секретаријате, за које истиче да су представљали зачетак данашње међународне администрације. Тако се кандидат осврнуо на речне комисије – преваходно на две комисије за регулисање пловидбе Дунавом (Прибрежну и Европску) заим на неке административне уније и на крају на Међународни институт за пољопривреду из Рима. Овај део је од изузетног значаја, јер представља основу за поделу коју нуди кандидат у свом даљем излагању. Коначно, кандидат истражује привилегије и имунитете, али и правни положај уопште, службеника Друштва народа. Такође, посебан акценат је стављен на праксу додељивања привилегија и имунитета у XIX веку, али посебно на кандидатово виђење улоге Друштва народа, тачније, најзначајнијих докумената те организације у настанку неких елемената данашњих међународних службеника, а на првом месту њиховог функционалног имунитета.

Трећи део расправе (*Појам службеника Уједињених Нација*) разматра позитивно међународно право у овој области. Ово је и један од два централна дела дисертације, јер, како кандидат доказује касније, правни положај међународни службеника уопште, регулисан је управо према моделу службеника УН. Кандидат нуди јединствену поделу службеника УН, на службенике у ужем и ширем смислу. Као централни параметар за разврставање службеника, кандидат је користио два документа од есецијалне важности за појам службеника УН - Повељу Уједињених Нација и одредбе Конвенције о имунитетима и привилегијама Уједињених нација. Иновативни приступ кандидата, наставља се и приликом анализе појма међународне лојалност, као једног од основних елемената појма службеника УН. Кандидат ради кларификације појавних облика међународне лојалности у систему УН, промовише два вида наведене међународне лојалност – међународну лојалност у спољашњем и унутрашњем смислу. Спољашњу међународну лојалност, кандидат види у обавези службеника да не прима инструкције ни од једне друге организације, било државне, било међународне организације. Када је у питању унутрашња међународна лојалност, кандидат види тај облик лојалности у обавези међународног службеника да приликом обављања свог рада узме у обзир интересе целе организације, а не само дела организације у коме ради. Унутрашњи облик може се назвати и функционални. У под-одељку који је кандидат посветио лојалности, посебно се опширно осврнуо на појам двоструке лојалности. Прво истражује језичке корене појма лојалности, као и синтагме двострука лојалност, како би утврдио јасно значење које та синтагма има у стручној литератури. Затим се кандидат осврће на неке примере двоструке лојалности у другим областима и код других лица, а не само када су упитању међународни службеници и службеници УН конкретно. Коначно, кандидат даје виђење да, иако двострука лојалност несумњиво постоји када су у питању међународни службеници, не постоји непосредан конфликт између лојалности према држави и према организацији. Он се осврће на природу међународне организације и испитује след потенцијалних догађаја који би могли довести до дилеме код међународних службеника, али и на механизме установљене од стране УН, којима се потенцијални проблеми у овој области спречавају. У следећем под-одељку, кандидат прелази на анализу услова који он сматра за *conditio sine qua non* међународних службеника уопште, али и службеника УН – њихове независности. Кандидат истиче да у случају да међународни службеници нису независни, односно ако поступају по инструкцијама било ког другог субјекта међународног права, међународни службеници управо престају то да буду. Посебан вид независности међународни службеника, па самим тим и службеника УН, кандидат види у независности у односу на матичну државу. Кандидат наводи неколико случајева у историји, у којима су држава покушавале на мање или више прикривен начин, да врше

утицај на своје држављане - службенике у међународним организацијама. Кандидат показује на наведеним примерима, да жеља за утицајем на своје држављане запослене у међународним организацијама, не зависи од политичких система појединих држава, нити у степену њихове ауторитативности. Напротив, свакој држави је инхерентна потреба да се изврши утицај на рад својих држављана, због саме чињенице да су њени држављани, само се тај утицај разликује у својим појавним облицима. Сигурност запослења представља нови елемент независности, који кандидат уводи у разматрање у својој дисертацији. Наиме, сигурност запослења, односно одуство исте представља значајно оружје у рукама послодавца, али и осталих фактора који желе да изврше утицај на службеника. Кандидат истиче да међународни службеник који зна да не постоји могућност да цео животни век проведе радећи за међународну организацију, конкретно за УН, постаје значајно подложнији утицају матичне државе, због чињенице да ће се након истека уговора вратити и тражити запослење у матичној држави. Кандидат је учинио још један теоријски осврт, презентујући два модела запослења – отворени и затворени модел. Иако је светан да сви послови не могу и не смеју бити сталног типа у систему УН, кандидат истиче, и демонстрира на примерима, смањење броја сталних запослења у систему УН, и сматра да ако се тај тренд настави, он може имати значајне негативне импликације на независност службеника УН, а самим тим и за независност целокупне организације УН. Следећи елемент коме кандидат посвећује пажњу, а који је уско везан са претходним елементима правног положаја службеника УН, јесте начин њиховог избора. Кандидат на почетку анализе овог елемента правног положаја, даје јасан теоријски осврт на начин избора. Он у том осврту исиче теорију делегирања, међународности и хибридни начин избора међународних службеника. Теорија делегирања порекло води од Сер Мориса Хонклија, и кандидат након приказа основних идеја, истиче важност и далекосежност промена које би донеле да је тај теоријски модел избора службеника УН заживео. Ипак, посебну пажњу заокупља теорија централне администрације, која је најновија од свих наведених и представља један концепт на који се аутори често позивају у расправама о промени система избора службеника, не само УН, већ међународних службеника уопште. Последњи елемент који детерминише положај службеника УН, на који се кандидат осврће, јесте правило о равномерној географској распрострањености. Идеја равномерне географске распрострањености, представља према кандидату идеју која претендује да досегне глобални карактер, али истовремено настоји и да у потпуном капацитету оствари легитимност и присутност на свим меридијанима. Ипак, аутор поставља питање да ли је остварање ове идеје, у супротности са идејом да се за службенике УН морају бирати искључиво најбољи кандидати. Посебан проблем на који кандидат јасно скреће пажњу јесте стварање једне врсте елите, која постоји када је у питању стажирање у УН. Наиме, услови под којим је стажирање у УН омогућено су такви да су ти послови, доступни само најбогатијим слојевима европских држава, док је број људи који живе на другим континентима, пре свега у Африци, а који могу себи да приуште стажирање у УН, још значајно мањи.

Коначно, кандидат се окреће Административном трибуналу УН. Након општих напомена о организационој структури актуелног административног трибунала, кандидат се осврће на однос новог, двостепеног административног трибунала са његовим претходником, пре свега у домену односа јуриспруденције, те промене које је реформа донела. Након тога, кандидат се осврће на неколико области од значаја за правни положај службеника УН, које су заступљене у случајевима пред УНДТ и УНАТ. То су пре свих, корупција, у оквиру које је дат осврт на рад Етичког одбора, за тим напредовање у служби, пракса у породичним питањима те поштовање рокова у систему УН.

Четврти део (*Теоријски осврт на привилегије и имунитете међународних службеника, њихове изворе и врсте*), бави се привилегијама и имунитетима међународних службеника, пре свега службеника УН. На почетку овог дела, кандидат се осврће на природу имунитета међународних организација. Ово је веома важан аспект истраживања, јер кандидат касније истиче да привилегије и имунитети међународних службеника произилазе управо из привилегија и имунитета међународних организација у којима раде. Кандидат је разграничио два појма, чијом се употребом често и у научној литератури ствара извесна конфузија – у питању су појам функционалног имунитета и функционалне основе за имунитет. Након тога, кандидат се окреће односу између имунитета дипломатских службеника и службеника међународних организација. Анализу односа, поделио је у два дела – у првом анализира сличности а у другом разлике у правном пложају дипломатских представника и међународних службеника. Затим кандидат приступа набрајању и анализи извора привилегија и имунитета међународних службеника. Поред стандардних привилегија и имунитета, као што су уставни акти међународних организација, међународне конвенције и др, кандидат пажњу посвећује и неким изворима који нису општеприхваћени у правној науци. У питању је пре свега обичај као извор привилегија и имунитета међународних службеника, а кандидат даје своје виђење обичаја као извора привилегија и имунитета међународних службеника. Посебан лични печат, кандидат даје управо у овом делу, у којем Конвенцију о привилегијама и имунитетима УН промовише као „модел-конвенцију“. Коначно, кандидат даје детаљан осврт и анализу случаја Раноло, који је први и самим тим најзначајнији случај имплементације правила о привилегијама и имунитетима УН у пракси државе, у овом случају САД.

Пети део расправе (*Врсте привилегија и имунитета службеника Уједињених нација*) представља конкретизацију теоријске анализе из четвртог дела, у коме кандидат појединачно анализира све привилегије и имунитете службеника УН, који деривирају пре свега из Конвенције о привилегијама и имунитетима УН. На првом месту, кандидат приступа анализи судског имунитета међународних службеника. Он ту иситиче јасну разлику између судског имунитета међународних службеника и дипломатских преставника, те анализира сваки од потенцијално дискутабилних елемената овог имунитета. Па тако, кандидат се осврће на питање шта се тачно може подвести под синтагму „вршења службене дужности“. У наредном одељку, кандидат приступа анализи имунитета од плаћања пореза. У првом делу те анализе, кандидат се на кратко осврће на теоријске основе овог имунитета. У другом делу, кандидат прелази на праксу и осврће се на механизам повраћаја пореза у систему УН. Након анализе изузећа од царина, кандидат групише неколико сродних привилегија и имунитета у одељак под називом слобода комуникације. Слободи кретања, а поготово правилима и пракси судова по питању *laissez-passer* је посвећен највећи део. Затим следи кратак осврт на имунитете од националне службе, као и нека питања приватно правног карактера, попут правила о домицилу међународних службеника или држављанству њихове деце. Посебан осврт на неке модерне проблеме, аутор даје у анализи брачне заједнице службеника УН.

Шести део (*Правни положај Генералног секретара Уједињених нација*) је у потпуности посвећен правном положају Генералног секретара Уједињених нација. Специфичности његовог положаја, како у оквиру саме организације УН, тако и на међународном плану, довољан су разлог да се анализа положаја Генералног секретара одвоји од анализе осталих службеника УН. Након општих напомена, кандидат се окреће првој у низу специфичности у правном положају Генералног секретара, начину

његовог избора, а у оквиру њега посебну пажњу посвећује питању вета. Након тога, кандидат анализира утицај дужине мандата на правни положај Генералног секретара, као и питање равномерне географске распрострањености, односно њеног специфичног вида када је у питању Генерални секретар. Након тога, кандидат истражује теоријску основу али и саму суштину привилегија и имунитета Генералног секретара. Функције генералног секретара, како административне тако и политичке такође су предмет анализе, али посебну тежину кандидат даје улози Генералног секретара у одређивању спектра службених послова осталих службеника УН која је од изузетног значаја за правни положај свих осталих службеника Уједињених Нација. Посебан осврт кандидат даје и функцији депозитара Генералног секретара. Коначно, кандидат се, поучен историјом која је много пута показала да од личних особина Генералног секретара може у многоме зависити статус и положај како УН тако и њених службеника, осврће на лик и дело Дага Хамаршкјолда.

Седми део (*Међународни службеници у специјализованим агенцијама*) посвећен је анализи правног положаја службеника у специјализованим агенцијама УН. Као основу за анализу правног положаја службеника УН, кандидат користи Конвенцију о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција, али и уставотворне документе конкретних агенција. Сличност положаја службеника специјализованих агенција са положајем службеника УН у ужем смислу, истакнута је на самом почетку овог дела, па се кандидат сконцентрисао на поједине разлике, које су пре свега последица функционалне и организационе специфичности сваке поједине агенције. Након опште анализе, кандидат је детаљније истражио правни положај Светске Банке, како у апсолутном облику, тако и у релативном односу према једно другој агенцији која не представља специјализовану агенцију УН, али има са УН блиску сарадњу – Светској трговинској организацији. Као резултат ове анализе, кандидат истиче велику сличност која постоји у правном положају међународних службеника, без обзира да ли су у систему УН. Коначно, кандидат се осврће на шефове специјализованих агенција, и њихов правни положај.

Осми део (*Правни положај експерата, војних мисија и службеника међународних судова*) наставља анализу службеника у ширем смислу. У првом делу, кандидат анализира правни положај експерата УН. Након основног појмовног одређења, кандидат се окреће питању известиоца и одређење положаја известиоца у односу на положај експерата у пракси Међународног суда правде. Након тога, кандидат излаже привилегије и имунитете експерата, а затим се осврће и на неке специфичности, условљене пре свега природом њиховог посла. Анализа правног положаја чланова мировних мисија, започета је освртом на принципе функционисања мировних мисија УН. Три јасне категорије, у функционалном смислу али и у погледу привилегија и имунитета су искристалисане, па их аутор тим редоследом и анализира. У првом реду су у питању највиши представници мировних мисија, затим војни чланови мировних мисија и на крају цивилни чланови мировних мисија. Специфичности ових мисија произилазе пре свега из чињенице да се у њима користи оружје, дакле присуство стране војне силе на територији једне или више држава. Ипак, не носе сви чланови ових мисија оружје, па им није свима нити положај исти, нити им је потребан исти спектар привилегија и имунитета за ефикасно обављање задатака. Највобнији део осмог дела бави се питањем правног положаја службеника међународних судова, али се осврће и на положај судија. Највећа пажња дата је Међународном суду правде, као једном од шест главних органа УН, али и судске инстанце са највећом историјом и искуством у стварању правила и регулисању положаја службеника и судија. Кандидат прво анализира положај судија Међународног

суда правде, затим службеника и на крају осталих учесника поступка. Кандидат се и у овом делу, одлучује да се осврне и на једну институцију коју не опслужују службеници УН, али чији запослени имају правни положај у многоне сличан а у потпуности креиран на основу правног положаја службеника Међународног суда правде. У питању је Међународних кривични суд. Користећи се актима тог суда ка путакозом, кандидат у три групе сврстава запослене у Међународном кривичном суду. У првој групи је извршена анализа правног положаја Судија, тужиоца и заменика тужиоца, у другој групи бележника, заменика бележника, службеника канцеларије тужиоца и службеника бележништва, док су у трећу групу сврстани остали учесници у поступку, пре свега жртве, сведока и експерата, односно њихових привилегија и имунитета.

Девети део (*Правни положај међународних службеника у европским регионалним организацијама*) посвећен је европским регионалним организацијама, али је акценат стављен на правни положај службеника Европске Уније. Ово је у потпуности разумљиво, јер се службеници ЕУ налазе на прелазу између међународних службеника и националних службеника, баш као што и сама ЕУ представља једну творевину *sui generis*. Кандидат прво одређује, која се све лица могу сматрати службеницима ЕУ, а затим прелази на анализу њихових привилегија и имунитета. Посебну пажњу кандидат посвећује фискалним привилегијама и имунитетима. Након тога, кандидат прелази на анализу правног положаја чланова европског парламента, где посебан акценат ставља на процесни имунитет али и на имунитет за изражено мишлјенје и гласање. Како имунитет за изражено мишлјенје и гласање представља основу функције парламентарца, како ЕУ тако и било које државе, кандидат анализира, истражујући судску праксу и теоријска разматрања, докле се та слобода простире и у којим случајевима. Након тога, аутор прелази на анализу СОФА споразума, који имају посебан значај у регулисању правног положаја војних и цивилних службеника, послатим од стране чланица ЕУ у другу чланицу ЕУ вршења дужности. На крају анализе правног положаја службеника ЕУ, кандидат се осврће значај који ЕУ придаје радним споровима својих службеника. Раду Европског суда за људска права посвећен је следећи сегмент овог дела. Након кратког приказа правног положаја службеника Савета Европе, кандидат истражује праксу Европског суда за људска права а посебан акценат ставља на питању праву за приступ суду, у контексту привилегија и имунитета службеника међународних организација и како је пракса Европског суда за људска права на то одговорила.

Десети део (*Правни положај међународних службеника у регионалним организацијама ван Европе*) представља последњи мериторни део рада, ако се изузму закључна разматрања. У овом делу, аутор анализира правни положај три велике регионалне организације, Организације америчких држава, Афричке Уније и Организације држава југоисточне Азије, али и положаја службеника најзначајније војне организације – НАТО. Положај службеника ових организација, истражен је као што је кандидат у уводним разматрањима и истакао, само у контексту правног положаја службеника УН. Дакле, дат је приказ правног положаја службеника ових организација, али је сетаљнија анализа посвећена само специфичностима у односу на положај службеника УН. Следежи тај принцип, кандидат након приказа правног положаја службеника Организације америчких држава, пажњу посвећује фискалним имунитетима, тачније систему повраћаја пореза који се примењује у систему Организације америчких држава, а који се донекле разликује од оног који се користи у систему УН. Кандидат скреће пажњу такође на неке наизглед разлике у језичкој формулацији одрђивања привилегија и имунитета УН, који суштински мењају правни положај службеника Организације америчких држава, као што су на пример правила о

изузећу од националне службе. Исти принцип анализе примењен је на примеру службеника Афричке уније, у којој аутор највећи акценат ставља на формалне документе ове организације. Приликом истраживања правног положаја службеника Организације држава југоисточне Азије, кандидат након регледа основних докумената, значајну пажњу посвећуј анализи правног положаја Генералног секретара ове организације, пошто су специфичности његовог положаја јасно изражене. Експерти Организације држава југоисточне Азије такође представљају део анализе. И последњем делу, кандидат се окреће анализи правног положаја службеника НАТО. Након приказа привилегија и имунитета службеника ове организације, кандидат се скреће пажњу на неке специфичности њиховог положаја. На том трагу, кандидат истражује у посебни одељцима процесни имунитет, фискалне привилегије али и правни положај Генералног секретара НАТО.

Једанаести део (*Правни положај међународних службеника у Србији*) последњи део овог рада, посвећен је анализи положаја међународних службеника у Србији, пре свега у контексту позитивних правних правила. Пре свега, кандидат даје приказ ратификације Конвенције о привилегијама и имунитетима УН, од периода ФНРЈ до данас. Након тога, кандидат скреће пажњу на Закон о порезу на доходак грађана, тачније на конфузију у појмовима овог члана 20 овог закона али и потенцијалним проблемима који би могли због ове нејасноће настати, те на крају нуди и решења и препоруке.

Закључна разматрања представљају фактички последњи део овог рада. Поред класичних општих опсервација и разматрања, која карактеришу закључак, кандидат нуди један посебан одељак, у коме, на основу свих података и анализа изнетих у раду, али и изведених закључака, даје своје виђење будућности међународне администрације. Том приликом, он се осврће на неколико идеја о тој будућности понуђених од стране других аутора, покушава да да одговор на њих те коначно, нуди и своје виђење те будућности.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација кандидата Новаковића представља систематску и заокружену анализу правног статуса међународних службеника. Положај међународних службеника, у ери која се обично назива ером међународних организација, је од великог теоријског и практичног значаја. У нашој правној литератури упадљиво мањкају радови попут овог.

Дисертација је рађена на основу богате литературе, углавном на страним језицима, и документације, комбиновањем теоријских анализа и међународне праксе у погледу права и обавеза међународних службеника. Поред анализе *de lege lata*, кандидат се није либио да уђе у *de lege ferenda* разматрање, дајући сопствено виђење будућности института међународних службеника.

Нема сумње да ће ова дисертација обогатити иначе сиромашну литературу на нашем језику о овом релевантном међународноправном питању, заузимајући у том теоријском супстратуму лепо место захваљујући својој ширини и аналитичности.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом *Правни положај међународних службеника* кандидата Марка Новаковића, LL.M, Комисија налази да је дисертација урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Комисија је слободна да

п р е д л о ж и

да Научно-наставно веће Правног факултета у Београду прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће кандидат бранити своју докторску дисертацију.

У Београду, 24. априла 2015. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Миленко Крећа,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Родољуб Етински,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Новом Саду

др Бојан Милосављевић,
ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Београду